

فصل ششم:

توضیحی کوتاه در باره برخی اطلاعات مربوط به نسبت های فامیلی دکتر مصدق و اشاره به برخی از اشتباهات تاریخ نگاران در آن موارد

در بسیاری از کتاب ها ، حتی کتاب های تاریخ ، صرفنظر از اینکه برخی از اطلاعات و توضیحات در باره مسائل و رویداد های تاریخی دقیق نیستند و در بسیاری موارد در باره ی موضوعی مشخص نظراتی متفاوت و متضاد ارائه شده اند. متأسفانه کمتر از سوی نویسندگانی که در باره آن مسائل که بطور مشخص کار کرده اند و حتماً با این تفاوت ها و اشتباهات در تحقیقات و مطالعات خود برخورد داشته اند ، توجه شده است، چونکه بسیار اندک هستند کسانی که در نوشته های خود ، به این نوع تفاوت ها و اشتباهات موجود یاد آوری و گوشزد کرده اند . همچنین بسیاری از اطلاعات مربوط به چگونگی نسبت خانوادگی و فامیلی شخصیت ها نیز ناقص و غلط درج شده اند. آنهم حتماً بدین خاطر که کمتر در باره موضوع مورد نظر ، « تحقیق » بعمل آمده و یا ، برای مقایسه مدارک مدون در اختیار نداشته اند . بیشتر کارها جنبه « تألیف » و بازگو کردن نظرات افراد مشخص را دارد ، که غالباً بسیاری از آن اطلاعات نیز ، اطلاعات گوشه هستند و بر پایه گفتار شفاهی افراد ، جمع آوری شده اند . متأسفانه چنین رویه ای نیز در نگارش مسائل و اطلاعات مربوط به خاندان مصدق از سوی برخی نویسندگان و حتی مورخین، حتی افرادی که خود را طرفدار مصدق می دانند، اعمال شده است. (۳۴).

برای روشن شدن جوانب چنین شیوه تاریخ نگاری و همچنین کسب اطلاعات بیشتر در جهت پی بردن به اطلاعات ناقص و یا غلطی که در کتاب های تاریخ مربوط به مصدق و فامیل ایشان وجود دارد، به چند نمونه غلط آن در این نوشته اشاره می کنم. ضروریست متذکر شد که من تا کنون امکان مطالعه تمام کتابهایی که در رابطه با دکتر مصدق به نگارش درآمده اند را نداشته ام، چون به خاطر اقامت در خارج از وطن به تمامی آنها دسترسی نداشته ام.

من در پاورقی های شماره ۲۶ ، ۳۲ ، ۳۴ و ۴۵ همین کتاب ، در باره برخی از اشتباهاتی که در کتاب های « مصدق و نبرد قدرت » ، بقلم دکتر همایون کاتوزیان ، « دولتمردان ایران و ساختار نهاد ها در عصر مشروطیت » ، بقلم ح. م. زاوش - حسین ملکی - و « ایران در دوره دکتر مصدق » ، بقلم پرفسور سپهر ذبیح ... در رابطه با پیوند های فامیلی دکتر مصدق وجود دارند، اشاره کرده و در آنمورد توضیحاتی داده ام.

در این رابطه ضروریست خاطر نشان کرد که حتماً ، تحقیقات من نیز در رابطه با مطالب مندرج در این کتاب که من بنگارش در آورده ام ، خالی از اشکال و نقص و اشتباه نخواهد بود ، چون من به بسیاری از اسناد ، مدارک و کتاب هایی که احتمالاً حاوی اسناد و اطلاعات بیشتری در باره موضوع بحث بوده اند دسترسی نداشته ام و متأسفانه از محتوی آن مطالب برای تحریر این کتاب بهره نجسته ام. امید است که با نقد ، گوشزد و یاد آوری خوانندگان محترم ، محققین و صاحب نظران علاقمند ، اشتباهات و کمبودهای موجود در این کتاب نیز تا حدودی اصلاح و برطرف گردند.

حواشی، توضیحات و مآخذ کتاب اول

۳۴ - زاوش، ح. م. (حسین ملکی) نویسنده کتاب دو جلدی « دولتمردان ایران و ساختار نهادها در عصر مشروطیت » ، که بیشتر رجال ایران از جمله « دهخدا » را بغلط در آن کتاب ها " فراماسیونری " معرفی کرده است. در رابطه با روابط فامیل بیات همچنین اشتباهات بزرگی مرتکب شده است و در واقع بی مسئولانه عمل کرده است.

او در صفحه ۲۰۱ جلد اول آن کتاب نوشته است:

« فرزند وی [فرزند مرتضی قلی بیات] به نام عزت الله بیات همسر فروغ السلطنه دختر دکتر محمد مصدق بوده است » .

و یا در صفحات ۲۶ و ۲۷ جلد دوم همان کتاب در رابطه با نسبت های فامیلی خانواده های مصدق ، بیات ، متین دفتری ... اطلاعاتی را منتشر کرده است که با اطلاعاتی که تا کنون در اینمورد انتشار پیدا کرده اند تفاوت فاحش دارند و در واقع کاملاً اشتباه هستند.

زاوش (حسین ملکی) در صفحه ۲۶ جلد دوم کتاب مزبور نوشته است :

« مرتضی قلی سهام السلطان بیات ، دکتر احمد متین دفتری با جناب (۱) »

و در همان رابطه توضیح داده است :

« ۱. در آخرین مرحله تحقیق خود ، متوجه شدیم ، فروغ السلطنه دختر دکتر مصدق نیز همسر عزت الله بیات است . » .

در حالیکه مرتضی قلی خان بیات (سهام السلطان) پسر خواهر مصدق (خانم شوکت الدوله) ، داماد عبدالحسین فرمانفرما (دانی مصدق) بود و بدین جهت نمی توانست " با جناب " دکتر احمد متین دفتری (پسرپسر برادر دکتر مصدق) که همسر خانم منصوره ، دختر دکتر مصدق بود ، باشد. مگر اینکه دکتر احمد متین دفتری علاوه بر خانم منصوره مصدق همسر دیگری نیز داشته است که خواهر آن همسر ، زن دوم مرتضی قلی خان (سهام السلطان) بیات بوده است .

عزت الله خان بیات برادر کوچکتر سهام السلطان ، و پسر خانم شوکت الدوله - خواهر مادری دکتر مصدق - با دختر بزرگ مصدق ، خانم ضیاء اشرف ازدواج کرده بود . دکتر مصدق ، دختری بنام " فروغ السلطنه " نداشت. در واقع این عزت الله خان بیات بود که با دکتر احمد متین دفتری « باجناب » بوده است و نه " سهام السلطان " بیات. اتفاقاً عزت الله خان بیات و سهام السلطان و ... خواهری داشتند بنام فروغ اشرف.

زاوش در صفحه ۲۷ همان کتاب در رابطه با نسبت فامیلی متین دفتری و مصدق نوشته است :

« دکتر احمد متین دفتری ، شوهر خواهر؛ دکتر محمد مصدق، برادر زن. » ، بوده است. همانطور که اشاره رفت دکتر احمد متین دفتری (پسرپسربرادر محمد مصدق) شوهر منصوره مصدق ، دختر دکتر مصدق بود و نه شوهر خواهر ایشان. دکتر مصدق پدر زن دکتر متین دفتری بود و نه برادر زن او.

دکتر احمد متین دفتری از ازدواج با منصوره مصدق ، سه فرزند داشت ، دکتر هدایت الله ، لیلی و علی .

دکتر احمد متین دفتری دارای مقامات بالای کشوری ، در دوران رضا شاه و محمد رضا شاه پهلوی بوده است ، از جمله نخست وزیری ، وزارت ، سناتوری. او بعنوان نماینده مجلس سنا ، عضو هیئت مختلط مجالس سنا و شورایملی – برای نظارت خلع ید از شرکت نفت انگلیس – در سال ۱۳۳۰ بود و همچنین جزو هیئت نمایندگی ایران به همراه دکتر مصدق به نیویورک برای شرکت در جلسه شورای امنیت رفت .